

## פרה. חלב ועור משהו...

ארצות החקלאות המפותחת להרחיב ולקיים עדרי בקר-חלב גדולים ביותר.

ומהו המצב בארץ? האוכלוסיה מונה כיום 2 מיליון נפש. בעדרי הבקר לחלב נתפקדו בשנה האחרונה כ-55,000 פרות; היוצא מזה שלכל 36 נפשות מוחזקת פרה אחת, בה בשעה שבהולנד מוחזקת פרה אחת לכל 7 נפשות. ברור איפוא שממדי עדר בקר החלב שלנו הם צנועים מאוד. ועכשיו — הבה נחשבה מה מעניק לנו עדר בקר החלב, נוסף לחלב:

1. מדי שנה נולדים בעדר החלב כ-25,000 עגלים; עגלים אלה מוצאים לשוק הבשר, ולא מיד עם היוולדם, כפי שנהוג היה בעבר, אלא בגילים שבין שנה לשנה וחצי, כשמשקלם נע סביב 400 ק"ג. עגל כזה מספק 200 ק"ג בשר נקי ומטיב משובח. היוצא מזה שמוצר לוואי זה של עדר החלב יש ביכולתו לספק כבר עכשיו כ-5,000 טון בשר. למעשה ייצור בשר זה גם הוא אינו מחייב הרחבת שטחי המספוא בשיר עור בעל-עור, כי עגלי מרבק אלה — גידולם ופיטומם מתבסס על המזונות המרוכזים בעיקר, וחלק ניכר ממנת המספוא הגס שהם צורכים, יש ביכולתם לאסוף במרעה הטבעי ובשלפים.

אילו רצינו לספק כמות כזו של בשר מעדרי הבקר לבשר צריך היה, לפי אומדני, להגדיל את עדר ה"אמהות" הקיים בלמעלה מ-50 אלף גולגולות.

2. עדר הפרות החולבות מפריש מדי שנה כ-10 אלפים בהמות מבוגרות לשוק הבשר (לפי מכסת יציאה רגילה, הנעה בין 18% ל-20%). כל פרה מבוגרת מספקת כ-250 ק"ג בשר נקי; היוצא מזה שגם ממקור זה ניתן לספק 2,500 טון בשר.

בס"ה יש, אם כן, באפשרותו של עדר החלב בהיקפו הקיים לספק כ-7,500 טון בשר נקי בשנה. מנת בשר כזו, הנוצרת "דרך אגב", כבר ראויה כדי להתכבד בה; ואין זה הוגן להתעלם מעובדה זו בשעה שדשים ב"שפע" הצרות שהביא משק החלב על כלכלת הארץ.

3. ואין זה הכל. מהבקר שהננו מוציאים

בזמן האחרון מדברים לא מעט על כדאיותו של ענף הבקר; יש שדנים בשאלה מבחינת הכלכלה הלאומית שלנו ויש שבוחנים את כל הבעיות מבחינה משקית פרטית.

"חסידי הפרה" מצביעים על כך שענף הבקר לחלב מספק במלואם מצרכי מזון בעלי ערך רב, כגון החלב ומוצריו, הוא שומר על פוריות הקרקע, מאפשר מחזור גידולים תקין (ע"י שיר לוב גידולי מספוא קטניותיים) וכדומה. לעומת זה טוענים "אויבי הפרה" שייצור החלב בארץ הוא יקר מאוד, הוא גורם ל"בזבזת מים" יקרים וכו' וכו'. אין כוונתי הפעם למנות את כל הנימוקים של שני המחנות היריבים גם יחד, ועם הקוראים הסליחה שאטפל בשאלות "צדדיות" בעיקר.

קודם כל אשאל: האם נאמר הכול לזכות גידול בקר החלב בארץ? תשובתי הברורה היא — לא! יש לי הרשם שהמתווכחים הסיחו את דעתם מתופעות לוואי מסויימות, שלדעתי הן חשובות למדי, ויש צורך להאיר אותן בפני הבוקרים והציבור בכללו.

כל אחד יודע שבה במידה שעולה מספר הפרות ליחידת השטח, כן עולים היבולים בכל גידולי השדה באותה ארץ. מסתבר שבדרך זו ניתן גם לחסוך במי השקיה לכל יחידת יכול בממדים רציניים למדי.

ושוב לא אגלה סוד באמרי שפרת החלב משמשת גם מקור נכבד לבשר; אלא שמן הראוי להדגיש שייצור בשר זה נעשה כאילו דרך אגב, ללא הקצאת שטחים מיוחדים למספוא וללא כל תוספת של מי השקיה.

מהו המצב בשטח זה בארצות החקלאות המפותחת? ידוע לי שבהולנד מקבלים האוכ" לוסין את מחצית מנת הבשר השנתית (ומנה זו אינה מצומצמת כל עיקר!) מבקר החלב; השאר — מחזירים, צאן, עופות וכדומה. מובן שגם בהולנד הספקה זו של בשר-בקר באה כמוצר-לוואי ממשק החלב, ללא הקצאת שטחים מיוחדים לייצור הבשר. מתקבל על הדעת ששיר טה "נוחה" זו של ייצור בשר אף מדרבנת את

## כושר ההתפסמות של עגלים בני פרים שונים

כרו החל משנת תשי"ז ואילך. ליד כל עגל נמצא רשום משקל המכירה שלו (כולם נשקלו בבוקר באותה שעה), ולגבי רוב העגלים (רשומים) גם פרטים על האבות ותאריכי הלידה.

רובו המכריע של העגליים (327) נמכר לש-חיטה בגילים שבין 11 ל-17 חודש ורק 25 עגלים בני 15 פרים שונים נמכרו בגיל צעיר או קשיש יותר.

כדי להשוות את קצב הגדילה של עגלים אשר יצאו בגיל שונה, חושבה תוספת המשקל היומית, לפי נוסחה דלהלן:

משקל המכירה — 40<sup>1</sup> = התוספת היומית

כושר ייצור בשר הינו אחת התכונות החשובות ביותר בבקר. חוקרים מצאו כי קצב עליית המשקל בעגלים הוא תכונה תורשתית וקיימים הבדלים ניכרים בין צאצאי פרים שונים.

מטפחים רבים מביאים לעתים בחשבון את התכונה של הורשת כושר עלייה מהירה במשקל בשעת בחירת פר לרבייה. אין עדיין אצלנו ידיעה מוסמכת על תכונות הפרים השונים לגבי תכונה זו. פרט להתרשמויות בלבד; לכן ראיתי שרצוי הדבר לנסות ולברר משהו בשטח זה.

חז' מ. פייכמן מכפר יהושע העמיד לרשותי את פרטי הרישום על כל העגלים שגודלו ונמ-

טבלה 1 — תוספת המשקל היומית לפי גיל המכירה

| גיל המכירה | תשי"ז   |     |           | תשי"ח |     |           | תשי"ט * |     |           | ס"ה |     |           |
|------------|---------|-----|-----------|-------|-----|-----------|---------|-----|-----------|-----|-----|-----------|
| בחדשים     | מ"מ     | ק"ג | מס' נגלים | מ"מ   | ק"ג | מס' נגלים | מ"מ     | ק"ג | מס' נגלים | מ"מ | ק"ג | מס' נגלים |
| 11         | 421—350 | 24  | 358       | 953   | 11  | 346       | 932     | 2   | 401       | 37  | 357 | 952       |
| 12         | 351—380 | 53  | 356       | 862   | 19  | 397       | 972     | 1   | 360       | 75  | 366 | 890       |
| 13         | 381—410 | 48  | 376       | 855   | 22  | 382       | 863     | 10  | 402       | 80  | 381 | 864       |
| 14         | 411—440 | 23  | 402       | 901   | 30  | 422       | 898     | 12  | 416       | 65  | 414 | 896       |
| 15         | 441—470 | 10  | 391       | 773   | 19  | 460       | 921     | 11  | 435       | 40  | 436 | 871       |
| 16         | 471—500 | —   | —         | —     | 13  | 480       | 907     | 2   | 464       | 15  | 478 | 903       |
| 17         | 501—530 | —   | —         | —     | 15  | 486       | 860     | —   | —         | —   | 486 | 860       |
|            |         | 150 | 371       | 864   | 129 | 424       | 906     | 38  | 418       | 327 | 797 | 883       |

<sup>1</sup> 40 ק"ג משקל הלידה. \* חדשים אוקטובר—נובמבר בלבד.

לפי יודעי דבר מצריכים כל 100 ראש המוצאים לשחיטה כ-50 ימי עבודה; היוצא מזה שהטיפול בהתקנת הבשר של בקר החלב (בכלל זה העגרים) (ליום) מהשחיטה ועד לאטליו עשוי לספק כ-17,500 ימי עבודה.

אסכם: אין זה קל כל עיקר לעסוק בחישובים "יבשים" בשעה שדנים בענפי ייצור כה מעוררים בתהליכי החיים של בני-אדם וקיומם. לא פעם ניסו לעשות זאת בעבר לנכשלו. אנו חייבים להיות זהירים מאוד ולא להוציא מסקנות על יסוד חישובים "יבשים". לא צריך למהר ולקטוע איבר כה חשוב מהגוף החי.

ש. שרר

לשחיטה הננו מקבלים "מוצרי לוואי" נוספים, שאף בהם אין לזלזל כל עיקר בתנאינו אנו. אין באפשרותי להביא מספרים מדויקים על משקל השלחים (העורות), החלב, קמח הדם וקמח העצמות שהננו מפיקים מבקר החלב המוצא לשחיטה, אולם לא אחטא בהרבה לאמת אם ערכם הכספי של מוצרי-לוואי אלה יאמד ברבע מיליון דולר לפחות (אילו היינו מייבאים אותם מחוץ לארץ).

לבסוף אזכיר עוד פרט אחד, לא מהחשובים ביותר, אבל בתנאי התעסוקה שבארץ יש גם לו ערך מה. מתכוון אני לעבודה הכרוכה בשחיטת הבהמות, פשיטת העורות, תעשיית הנקניק וכו'.